

Rim ali vzklad ni ne pri naših, ne pri srbskih narodnih pesmih dosledno rabljen. V starejih narodnih pesmih je več alliteracij, nego-li pravih rimov najti. Narod kot pesnik nikjer nalašč vzklada ne vpotrebljava, in le tam, kjer se ta tako rekoč sam od sebe poda in ponudi, kjer se mu tedaj z lepa zognoti ni mogoče, tam ga najdemo rabljenega. Za čistost vzklada narod slabo mara, večidel je tedaj zelo moten n. pr.

Prvi venec jesena (govori):
Mal' pri nas je veselja!
Tretji venec žalbeljna:
Pri nas je dost' žalega!

Drugi venec drobnih rož:
Mi le imamo v bogu trošt!

Na Krasu, kadar gredo procesije deža prositi, pa boje tako-le pojejo:

„Pisana palca, rdeči križ
Bog nam daj en pohleven dež“.

Ta nečistost vzklada, ki umetno pesem zelo grdi, v narodnih pesmih prav nič ne žali: da! nečisti vzklad je celo karakteristični kriterium narodne pesmi. Stari narodi: Hobejci, Grki in Rimljani vzklada niso poznali. In zato bi se izreči moglo, da so sploh ne vzkladne narodne pesmi stareje memo vzkladnih. Res je, vzklad ima neko moč v sebi, ali ne tolikanj na razum, kolikanj na uho delajočo. Nezmerno rabljen zablati rad in preide v nečimarno zvoniklanje. Prava poezija prav lahko brez vzklada izhaja.

Karakterističen je začetek naših narodnih pesmi. Vsaka tretja četvrta se gotovo z eno sledečih vrstic začenja:

Stoji stoji tam beli grad . . .	Stoji stoji tam turška vojska . . .
Stoji stoji tam cerkvice . . .	Leži leži tam poljece . . .
Stoji stoji tam lipica . . .	Rasti rasti rožmarin . . .
Stoji stoji tam tratica . . .	Raste raste viuska rozga . . .
Stoji stoji tam ravno polje . . .	Sijaj sijaj sončece . . .
Stoji stoji tam vrtec moj . . .	

Pa tudi s kakšnim vprašanjem — al redkeje — se rada pesem začenja.

(Dalje prihodnjic.)

Gospodarske stvari.

Vsak delavec naj misli na svoje delo.

V „Slov. Narodu“ štev. 43 in 44 sem čital popis: „Naša kmetijska šola“. Vse se mi je prav dobro dopadlo. Takih učivnic bi si morali po več krajih sami narediti, da brž vzdignemo vbogo slov. ljudstvo na višo narodno stopnjo izobražnosti in blagostana. Deležniki ali akcijonarji menda nebi pri takem podvzetju se slabe čutili — saj sčasoma ne, ako že prva leta zavoljo izvanrednih stroškov. —

Takih priložnosti je žalibože mnogo ne ponudbo. Zakaj dacije vedno rastejo, na dohodke pa se ne gleda, kako in odkod jih potegovati, ker se večkrat primeri, da se roba pod ceno prodati mora, če se kateri oderuh prikaže, naj se le silno potrebni denar dobi; prave barantije pa ni. Saj se le večidel iz drugih dežel razne robe uvaža. K temu še navadno naši ljudje premalo umijo vsakovrstne robe tako pridelovati, da bi jim čez ostajala in za prodaj pripravna bila: Bog hotel, da se sami borno preživiti zamorejo. — Pri tako žalostni prikazni, naj bi toraj dragi rodoljubi se po več krajih pogovorili, pravila zložili, po katerih bi se tu pa tam posestva po akcijah pokupila, zveden in pravičen oskrbnik postavil, in iz dotičnih krajev mladenči od 14. do 18. leta stari za 3 leta brezplačno itd. delansko podučevali v vsih predalih ali panogah umnega kmetovalstva. S tem si odgojimo bistri, iskreni narod slovenski, ki nam bo v čast in slavo, ter se nikoli podjarmiti dal ne bo, ker stoji na lastnih nogah.

Take učivnice kmetijske bi se naj naredile blizu Radgone, Ljutomera, Ormuža, Ptuja, st. Lenarta v slov. Gor. itd. Kder se razna roba pridelana lože in hitreje poproda; spsobni mladini pa se priložnost ponudi, da se v svoji okolici, v domačem kraju umnega kmetovanja nauči.

Posestva nakupiti ni težavno, ker jih je v vsakem kraju na izbero. Zakaj več je slabih gospodarjev, kakor umnih in skrbnih; nekteri pridejo silama na boben, nekteri pa sami radi. — Tako so meni znane kmetije, ki bi se za 3 do 4000 for. pokupile, in merijo 30 do 40 oral raznega zemljišča: vinogradov, gozdov, travnikov, njiv itd. ki bi se po tem lahko zložila, kder so razkosana. Mislim, kjer je 60 do 100 oral raznega zemljišča, ondi bi se taka kmetijska učivnica že vpeljati zamogla. —

Pa pred sem povedal, naj vsak delavec misli na svoje delo. Delansko se tega le po premišljevanju in v takih kmetijskih učivnicah nauči in privadi, kakošne so ravno omejenene, in se priporočajo naj bi se napravile po več krajih.

Ker pa še takih učivnic ni, in Bog ve, kdaj se bodo vresničile, bom toraj ob kratkem poskusil že znane reči ali opravila ponoviti, kako gre o njih misliti, ter se nadjam, če si naši delavci le te kratke opombe zapamtijo, in se po njih vadijo, bo saj začetek storjen.

Vsako delo, še tako majhno in malo pomenljivo, ima svoj vzrok, zakaj ali za česa voljo se mora opraviti; zakaj tako, pa ne drugače:

Celo luteran dr. Hufeland pravi: Zdravnik brez vere je grozovitnež, grozna zver (Ungeheuer). Vero mora vsak človek imeti, sicer je brez temelja. Berač prosi, in misli: in če ni daru ne dobi. Ti Boga moliš; spomni se: tudi ti si berač pred Njim in ne veš, kaj ti bo prihodnja ura dobrega ali slabega donesla — in ker veš, da ves blagoslov od zgoraj z nebes, od Boga prihaja, kterege ves svet v strah djati ne more: — zato, ko pametna stvar, Boga molí.

Jest greš, ko si lačen, piješ, ko si žejen. Ako pa več ješ in več piješ, kakor ti je treba, nisi na svoje delo mislil; toraj nespametno, grešno delal. Tako je tudi z drugimi nednostmi.

Hlapec, ki se je z gospodarjem pogodil, čedi konja, ga krmi in napaja v hlevu; misli: Ako bi konj prost bil, bi se ne ogrdil, ne oprasnatil. Tudi živeža in pijače bi si zdaj tu, zdaj tam dovolj poiskal, kakor se to o zverini ve. — Ker je tedaj človek konju prostost vzel, je tudi sveta dolžnost, da človek konju prijazno vstreže, ki mu delati pomaga. — Najeta dekla po pogodbi snaži kravo, ji polaga tečne krme in jo napaja v hlevu ali na vodo goni, da se sprehodi; naj misli: tudi meni ne bi dobro djalo, če bi me hudo imeli, slab in pičel živež dajali, in bi morala vedno v izbi sedeti, ležati ali stati. — Za to pa krava vse da, kar ima. — Človek je kravi prostost vzel, jo med 4 stene zaprl; jegova dolžnost je, ji tudi dostojno streči. Ako bi bila krava prosta, bi si sama živeža iskala, čvrsta in zdrava čutila, čist zrak imela, se ne ognjusila; tele bi jo sesalo, dokler bi hotelo in krava mleka imela.

(Dalje prihodnjic.)

Trganje trsovega listja.

Nahajajo se mnogi ljudje, ki trsu, ko začne grozdje mehko prihajati, marljivo listje odtrgujejo misleči, da po tem solnce zrelost grozdja bolj pospeša. Neki škusen vinorejec opominja gospodarje, naj tega ne bi dopuščali, ker s tim se grozdju samo kvar dela, ker se po tem naglo speče in se dalje razvijanje sokov vstavi.

Navodi k narodnemu gospodarstvu.

(Dalje.)

Del IV.

30. Za zdaj hočemo le o metalnem denaru kovini govoriti in o tem imamo obče pravilo da jegova zamenivna veljava je enaka stvari, za katero se zameni. S tim hočemo reči da kedar damo cvenk, srebro ali zlato za žito, meso ali železo, je ta denar sam po sebi ravno toliko vreden kakor so one stvari: t. j. pridelati za 5 gld. srebra ali cekin zlata, ravno toliko dela in truda pridzadene kakor teža železa, ki si ga kupimo za 5 gld. srebernih ali zlati cekin. Zamenjujemo tedaj le vedno delo za delo. Kdor po takem svoje pridelke za zlato in srebro zameni, zna da dobi za nje stvar, ktera ima v sebi ležečo ali pozitivno in naravno veljavo enako oni, za katero se je zamenila.

31. Ko je v vsaki družbi človeški treba zadanih zamenb, treba ji je tedaj tudi določene krožne veljave, ktera vendar nikdar ni tolika, kolika je zamenivna veljava vseh stvari, ker se te nikoli ne vse ob enem zameniti ne morejo, t. j. le mal del vsega premoženja sastaja v denaru. Pri tem pa, ko za zamenbe treba le določene krožne veljave, se vendar more primeriti, da med tem ko povsodi drugod denar in zamenbe v enem in istem ravnotežju ostanejo, se v kateri kraj več denara donese kakor se ga potrebuje za navadno zamenjivanje, ktero se ni pomnožilo; tukaj bi oni, ki denar obilen imajo jeden drugega preplačevali, cena bi denaru padala kakor drugim stvarern rasla. Ker bi v tem kraju denar naj nižje cene bil (t. j. vse drago), bi vsakdo se požuril ga za svoje izdelke in pridelke si zameniti; to vendar bi dolgo ne trajalo, ker brž bi se denar, ki ga je bilo po navadni razmeri odveč, porazdelil, in staro ravnotežje nastopilo. Nasprotno pa, ako se kde produkcija zlo pomnoži in in ž njo zamenjivanje rase, bi denar ki se je poprej rabil,

zda ne zadostoval, bilo ti ga premalo zvrševati po navadni razmeri zvrho svojo: tedaj bi jegova veljava rasla in cena drugim stvarjem padala. Ko pa je cena pridelkom tako nizka, da si jih ljudje bližnjih dežel na dobiček lahko kupujejo, so sedje brž pridejo in donesejo potrebnega denara, cena stvarjem sopet poskoči in staro ravnotežje nastopi.

(Dalje prihodnjič.)

Pod Lipo.

Podučivni in vgodni pogovori.

Ljubomir (ki sedi s Semenkom sam pri kamneni mizi pod lipo.) — Ali ste že prečitali pismo v opominj ministru za kmetijstvo, katero sem vam predčerej izročil?

Semenko. Sem, sem, ali nisem vsega prav razumel, ker je mnogo ptujih besed v njem.

Ljubomir. Res je, da je mnogo ptujih besed v onem pismu in zatoraj je za marsikterega težko razumljivo, temu vendar vzroka celo ne morem najti, pismo je posebno pisano za učitelje in gospodarje; učitelji ga bodo še morebiti razumeli ali tudi težko, gospodarji pa, kateri so večidel kmetje, ga ne bodo razumeli ali zlo težko. — Da je vendar pismo tako pisano, ni kriv minister, temoč jegovi uradniki, katerim se je to delo izročilo in ki niso premislili, da bi tako pismo moralo biti tako pisano, da bi ga vsak prost kmet lahko razumel.

Semenko. Kolikor sem jaz razumel, hoče minister za to skrbeti, da se bodo mladi ljudje na kmetijah podučevali v kmetijstvu.

Ljubomir. Tako je.

Nastopijo mnogi kmetje in se po pozdravljenju vsi vsedejo okoli kamnene mize.)

Semenko. Ravno prav ste došli, g. učitelj so mi ravno začeli razlagati ministersko pismo, katero smo pred kratkim dobili in katero je posebno izdano za gospodarje in kterege ne razumimo prav dobro, mislim tedaj, da bo Vam vsem všeč, če na tanko izvemo, kaj se v njem nahaja.

Zalec. Prosimo g. učitelja naj nam le razlagajo.

Ljubomir. Pismo govori o vpeljanju uka v kmetijstvu in pravi naj prej, da se ta uk ne sme vpeljati v ljudske šole, kakor so neki gospodje hoteli, temoč fantje se bodo morali učiti, še le tedaj, kedar so že iz ljudske šole istopili in sicer bo ta uk obligaten, t. j. v vsak bo se moral učiti gospodarstva, učilo pa se bo vsako nedeljo pred poldan in po zimi po večerih in sicer vsak teden 3-4 ure skozi dve leti.

Iglič. Ali, če bodo naši fantje morali v šolo hoditi, kaj pa bodo rekli krčmarji in kdo bo v zimi po večerih zabavljaj dekliece pri predenju.

Ljubomir. Ravno zato bo ta uk koristen na večih straneh; fantje se bodo nekaj koristnega naučili.

Semenko. Kaj pa se bodo fantje v teh šolah učili?

Ljubomir. To bom vam iz pisma samega četel. (Četejo.) „1. Četeti, pisati in računati, z popolnim ozirom na gospodarstvo ali kmetijstvo. 2. Naturoslavje in naturopisje (fisiko, kemijo, rudoznanstvo, raztljinoznanstvo, živaloznanstvo) z praktičnem ozirom na oddelke kmetijstva, t. j. na poljedelstvo, pripravo senokoš, živinorejo (pridele se bod tudi potrebne stvari o zdravljenju živali), vrtnarstvo, sadjerejo, vinorejo, bučelarstvo, svilorejo, gosdnarstvo, delanje cest, hišno gospodarenje z mlekom, stavstvo (zidarija in tesarija). Zmožnejši se bodo tudi učili risati, če bo učitelj to umetnost znal. Praktično se bode kazalo kako se morajo obdelovati vrti, drevoreja, ko ko ravnati z bučelami in svilnimi črviči; sprehajaje se po polju, senokošah in logih se bode učilo, kako se mora tamo delati, tudi izhodi v odaljene kraje, v katerih se kako dobro gospodarstvo nahaja, bodo vpeljani.“

Semenko. Kdo pa bo fante podučeval?

Ljubomir. Učitelji, živinski zdravniki in umni gospodarji, tako stoji v ministerskem pismu.

Zalec. Živinskih zdravnikov v naši deželi ne bodo mnogo našli. V naši okolici šest ur daleko ni nobenega učenega živinskega zdravnika samo neki konjederci zdravijo živino.

Ljubomir. Vi imate prav, učenih živinskih zdravnikov še nam sila manjka, marsikteri konjederec pa, ki se peča z zdravljenjem živine, je v kratkih letih pri nas že bogat mož postal, koristno bi zatorej res bilo se učiti živinozdravilstva.

Semenko. Ne morem zapopasti zakaj bogati kmeti ne pošiljajo svojih sinov na Dunaj, da bi se tamo naučili

živinozdravilstva, ker bi taki zdravniki zlo koristili v deželi in se tudi lahko obogatili. — Pa ne samo ne bo živinskih zdravnikov, ki bi podučevali o imenovanih predmetih, temoč tudi naši učitelji ne bodo znali fantov v kmetijstvu podučevati, ker se tudi ti dozdej niso učili tega.

Ljubomir. Vi imate celo prav, ali temu hoče vlada priti na pomoč, tako stoji v imenovenem ministerskem pismu; o tem vendar prihodnjič za danes naj bo zadosti.

Iglič. Prosim Vas povejte še nam zakaj mariborska čitalnica „Domovine“ več ne prijemlje?

Ljubomir. Jaz mislim, da je tamošnje gospode zelo razžalil sostavek, ki ga je prinesla „Domovina“ v 29. listu in, v katerem grdo napada slovensko mladino.

Semenko. Kaj pa te pravi o naši mladini?

Ljubomir. Pravi, da so med njo ljudje „poredni“ — zagovedni, topoglavci — tepčasti kratkovedneži — smrkovci, opična posnemarija — srboritost sničavih frkolinov — „opičja čreda“. — Dalje pravi „Domovina“, da državnim poslancem nasprotujejo: „židovsko-slovenski časnikarji“ — „sumljivi narodnjaki ali pohajači brez značaja in brez službe“ — „glasovodje časniških mačjih godeb“ — „zvitorepi potepuhi“ itd.

Debelko. To pa je res nedostojna pisava.

Zalec. G. Iglič! Ta sostavek, je pisan za Vas.

Iglič (jezno). Za me? Zakaj pa za me!

Zalec. No no! samo ne bodite hudi in mi ne zamerite. Jaz sem si samo mislil, ker vem, da bi radi izdali kako slovensko knjigo, če bi izdali „novi posebni slovenski slovar“ in da bi tedaj v tem sostavku „Domovine“ marsiktero lepo besedico našli.

(Iglič in vsi drugi se smejejo in odidejo.)

Dopisi.

Iz Ljutomera. 26. julija. (Slovenskim dijakom.)

Lepa je priložnost slov. dijakom v predstoječih vakancah zopet kaj za svoj toliko dozdej zanemarjeni narod storiti. Čitalnice naj bodo njihova zbirališča, polje delovanja pa: nauka zelo potreben prosti narod. Čitalnica ljutomerska željno pričakuje teh milih gostov in za trdno se nadja, da jo bodo posebno iz ljutomerskega, gornje-radgonskega in ormuškega okraju precej prve dni pri svojem prihodu na svoj dom obilno obiskali, in da bode ta poziv v vseh domorodnih srcih brzi odziv našel. Čitalniški odbor.

Od sv. Križa pri Ljutomeru. Kaj neki dela

naše kmetijsko društvo? Ali še živi, ali ne? Mi bolj oddaljeni člani od mest niti o društvu niti o njegovih podružnicah celo leto nič ne zvemo. Prej, dokler še smo imeli, tako imenovane krožne odbornike, smo vendar po njih zvedeli, kedar je imelo društvo, ali podružnica seje, k katerim smo tudi večkrat hodili; ker se je pri njih vendar samo nemški govorilo, se nismo pri njih celo nič naučili, ker mi slovenski kmetje nismo toliko zmožni nemškega jezika, če ga ravno nekoliko govorimo, da bi gospodarske nemške izraze razumeli, in zatoraj nam celo društvo ni skoraj nič koristilo in mi slovenski kmetje zmirom bolj zaostajamo proti drugim v gospodarstvu. Tako ne sme dalje iti, potrebno nam tedaj je, da skrbimo za to, da dobimo slovenske kmetijske družbe, ali da se pridružimo, krajski kmetijski družbi in sicer ko naj hitreje. Po mojem mnenju bi prav koristno bilo, če bi v vsaki župniji bil odsek gosp. družbe, kterege predsednik bi naj bil kak mož, ki je v celi župniji naj bolj izurjen v gospodarstvu; ta bi moral vsako nedeljo sosede v gospodarstvu podučevati, in tudi djanski kazati, kako se p. drevesa požlahtnujejo, kako se ima polje naj bolj obdelovati, kako s bučelami ravnati; ktere trte v tem ali onem zemljišču naj bolje rastejo; kako je ravnati z gospodarskimi pridelki in kako s zlato rudo, t. j. z gnojem; kako se zboljšajo senokoše, kako pokladati živini in kako se bolena živina zdravi itd.

Da pa bi se v vsem leže napredovalo, bi zlo dobro bilo, če bi se otrokom, posebno v nedeljski šoli, po izpitih delili gospodarske knjige za darila in da bi se take bukve kupile iz družbine zaloge, tako bi došle lepe gospodarske bukve tudi med reve ljudi, ki si jih kupiti ne morejo. Tudi od crkvenega premoženja bi se lahko vsako leto kaki goldinarček za to zlo koristno stvar porabil. Te in enake stvari bi se morale v kratkem osnovati, če hočemo v gospodarstvu napredovati! Z Bogom!

J. Kralj, kmet.